

Citation style

Vlček, Radomír: review of: Marcell Kosman (ed.), Henryk Sienkiewicz ve světě politiky, Praha: Academia, 2018, in: Slovanský přehled, 105 (2019), 1, p. 141-143, DOI: 10.15463/rec.1084797236

First published: Slovanský přehled, 105 (2019), 1

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Nikołaj IWANOW,
Komunizm po polsku. Historia komunizacji Polski widziana z Kremla,
Kraków, Wydawnictwo Literackie 2017,
460 s.,
ISBN 978-83-08-06445-0.

Kniha Krystyny Kersten *Narodziny systemu władzy* (Warszawa 1990) patří k povinné četbě všech historiků zajímajících se o sovětizaci Polska po druhé světové válce. Vyšla před bezmála dvaceti lety, těsně po rozpadu východního bloku. Otevření archivů sice bylo hlavním stimulem k novým zpracováním, jakým byla například publikace Piotra Gontarczyka (*Slovanský přehled* 93, 2007, č. 3–4, s. 500), pozici knihy K. Kersten to však neotřásl.

Jelikož však od jejího vydání uplynula dlouhá doba, je třeba tuto historii stále udržovat v historické paměti a v nových zpracováním zohledňovat nejnovější výsledky výzkumu. Pokusil se o to ve své nejnovější publikaci historik Nikołaj Iwanow – původně sovětský občan, který se v Polsku naturalizoval. V poslední době zaujala zejména jeho kniha o sovětském postoji k varšavskému povstání (*Slovanský přehled* 97, 2011, č. 3–4, s. 342). Je však třeba říci, že sovětizace Polska je v hlavních obrysech již důkladně prozkoumána a dokud historikové nezískají volný a nekomplikovaný přístup do sovětských archivů, stěží asi bude možné něco nového objevit. Iwanow proto ve své knize, určené spíše širšímu čtenářskému okruhu, shrnuje dosud známé skutečnosti. Místy ovšem díky možnosti využít sovětské dokumenty přináší Iwanow zajímavé poznatky. Dokládá a podrobně popisuje sovětské angažmá při falšování referenda z června 1946. Velmi zajímavé jsou pasáže o působení sovětských důstojníků

v Polsku – přesněji těch důstojníků, kteří oblekli polskou uniformu a sloužili v polské armádě potýkající se s nedostatkem velitelských kádřů. Symbolem této formy sovětizace se postupně staly nejen změny ve vzhledu uniform (zrušení typicky polských čepic s čtvercovým dýnkem), ale zejména nástup maršála Konstantina Rokossovského do funkce ministra národní obrany, kde v roce 1949 nahradil maršála Michała Rolu-Žymierského (sice bývalého legionáře a předválečného generála, avšak zároveň sovětského agenta degradovaného ve 20. letech za korupci při zakázce na plynové masky pro armádu). Jak přitom Iwanow dokazuje, Rokossovskij byl odpůrcem služby sovětských důstojníků v polské armádě. Dobře si uvědomoval, že služba takových vojáků slabě znajících polštinu a občas dokonce pohrdajících polskými národními tradicemi způsobuje pouze vyostřování konfliktů s Poláky.

I když se historikové i nadále budou vracet k pracím K. Kersten, Iwanowovu knihu si určitě stojí zato přečíst. Kromě obrazové přílohy ji doplňuje také jmenný rejstřík a seznam pramenů a literatury.

Jiří Friedl

Marceli KOSMAN (ed.),
Henryk Sienkiewicz ve světle politiky,
Praha, Academia 2018, 214 s.,
ISBN 9787-80-200-2763-4.

Jméno polského spisovatele Henryka Adama Aleksandra Pia Sienkiewicze (1846–1916) rozhodně není české veřejnosti neznámé. Jeho romány z polské historie *Křižáci, Ohněm a mečem, Potopa, Pan Wołodyjowski* a zejména z antické minulosti

Quo vadis, byly v českém překladu mnohokrát vydané. Ostatně jednalo se o prvního nositele Nobelovy ceny za literaturu z východoevropského prostoru. Zcela jinak tomu ovšem je s našimi znalostmi o dalších aktivitách této významné osobnosti polského národně kulturního života druhé poloviny 19. století a prvních desetiletí století dvacátého. Nelze proto nepřivítat nevelkou knížečku předního současného polského historika Marceli Kosmana (*1940), známého mj. českým překladem jeho syntetického zpracování *Dějiny Polska* (Praha, Nakladatelství Karolinum 2011). Tvoří ji výběr rozsahem nevelkých, o to však obsahově významnějších politických spisů Henryka Sienkiewicze. Je rozdělený do čtyř oddílů: *Důstojnost národa a humanita* (Poláci proti germanizaci), *Reprezentace kulturních dějin a její odraz ve výtvarném umění* (Řád německých rytířů a pětisté výročí bitvy u Grunwaldu), *Dějiny jako zrcadlo a jako výzva pro budoucnost* (V předvečer první světové války) a *Charitou k posílení národa a k osvobození* (Sienkiewiczova činnost ve stínu velké války). Jedná se především o kratší literární útvary, zčásti dopisy, proklamace a výzvy, kterými se Sienkiewicz snažil apelovat na polské národní cítění a bojovat proti germanizaci a porušování. Marceli Kosman, velký znalec polských dějin i jejich literární reflexe, je v úvodní stati jasně a zřetelně zasadil nejen do dobového kontextu, ale i do souvislostí dění, ve kterém se, někdy i ve starší minulosti, Sienkiewiczův výklad (nejen v další části knihy zařazených politických prací) odehrával. K tomu připojil i souvislosti a krátké anotace autorových velkých románů. Představil tím plastický obraz Sienkiewiczovy tvorby a rozklíčoval jeho úmysly při jejím sestavování. Nelze opomenout ani to, nač při inter-

pretaci tvorby spisovatelů, ale často i dějinných příběhů zapomínáme: Pro pochopení realit je třeba znát i to, co se nestalo; přesněji to, co bylo úmyslem a cílem, ale z nejrůznějších důvodů toho nebylo dosaženo. V Sienkiewiczově případě jde zejména o jeho neuskutečněné vize, především co se týče jeho dalších románových projektů. Pro českého čtenáře je velmi užitečný úvod napsaný předním českým historikem Jaroslavem Pánkem (*1947). Podobně jako Kosman začleňuje ve své pasáži Sienkiewiczovu tvorbu do polských dějin a aktuální polské situace doby, kdy tento velký spisovatel žil, činí tak Pánek z českého pohledu. Navíc ve smyslu odkazu hodnot, které dal Sienkiewicz lidstvu, především jeho slovanské části. Zejména těch, které se týkaly hodnot národního vědomí, ovšem takového, které bylo vzdálené, ke škodě věci v něm tak častým fobiím vůči jiným národním identitám. Za vše hovoří slova na straně 31, která jsou lehkým parafrázováním Sienkiewiczových: „Naproti tomu syn indiánského náčelníka, zavražděného před patnácti lety, velmi rychle zapomněl na svoje kořeny i na jazyk svých předků a plynně ovládal němčinu: dějiny jeho předků se pro něj staly obyčejným představením.“

Moderní historiografie je v současnosti výrazně vnitřně strukturovaná a specializovaná. Stále více se však ukazuje, že pro poznání skutečné podstaty dění obvykle nestačí jedna z jejich částí. Anotovaná publikace je ukázkou překračování mezi politickými a kulturními dějinami, dějinami mentalit a vlivem publicistiky na myšlení společnosti. Práce je mimořádným počinem nejen co do poznání podílu Henryka Sienkiewicze na politické publicistice, ale i jako metodologická a velmi cenná didaktická pomůcka. Nelze než počín Naklada-

telství Academia sestavený z překladu a doplněného doslovem předního českého historika pochválit a vyzdvihnout jako následování hodný příklad prezentování trvalých hodnot našich předků.

Radomír Vlček

Viktor JEROFEJEV,
Encyklopedie ruské duše. Román s encyklopedií,
Praha, Academia 2018, 219 s.,
ISBN 978-80-200-2833-4.

Encyklopedie ruské duše. Román s encyklopedií je nevelká publikace, která na první pohled zaujme specifickým, v tradičním pohledu na velkou východní zemi ovšem obvyklým, vzhledem. Její obálka je sestavena ze spousty obrázků drobných černých stylizovaných lahví a lahviček majících asociovat údajně nejčastější formu zábavy, která také zásadním způsobem ovlivňuje chování jejich obyvatel, konzumaci alkoholu. Ačkoli je dílem české grafičky, v mnohém vystihuje to, k čemu autor knihy směřoval; k definování hlavního problému Ruska, spočívajícího v hodnotách, mezi nimiž stojí velmi vysoko, ne-li dokonce nejvýše, právě tato činnost. Cílem autora knihy, Viktora Vladimiroviče Jerofejeva však není pouze takové zjednodušené zobrazení ruského prostředí, ačkoli se, zejména v posledních letech stává atraktivním historickým tématem (např. Irina Nejevna Takala, *Veselije Rusi. Istorija alkoholnoj problmy v Rossii*, Sankt Petěrburg 2002; Igor Vladimirovič Kurukin – Jelena Anatoljevna Nikulina, *Očerki potateňoj politiki i tradicij v Rossii*, Moskva 2005; Eosdem, *Povsednevnaja žizn' russkogo kabaka ot Ivana Groznogo do Bori-*

sa Jelcina, Moskva 2007; Mark Lawrence Schrad, *Dejiny písané vodkou. Alkohol, avtokraciia a tajné dějiny Rusk*, Bratislava 2017). Jerofejevovi jde o mnohem více; o naznačení toho, nad čím mnozí čeští historici nevěřicně kroutí hlavou, že nelze sledovat něco, co neexistuje. Je jím „ruská duše“, chápána jako mentalita kolektivu, který se sice generacemi i geopolitickými vlivy proměňoval, ale v mnohém zůstával věrný svým tradicím a tudíž neměnný.

Česká historická rusistika se tradičně soustředí na politickou a hospodářskou minulost. Kulturní dějiny a dějiny všedního dne ponechává na okraji zájmu, pokud je dokonce zcela neignoruje. Inspirací pro překonání tohoto nedostatku může být ruská literatura, filozofie a literární věda. Zejména v poslední době se totiž v nich objevují práce, které usnadňují poznání skutečného Ruska, včetně myšlení širších vrstev obyvatel a jeho podstaty. Oproti českému prostředí mají výhodu, která tkví v tradici, v níž se již více než sto let takovým záležitostem, s větší či menší intenzitou, věnují.

Nikolaj Alexandrovič Berdžajev (1874–1948) v díle *Ruská idea*, které napsal před více než sedmdesáti léty, v roce 1946 jako jednu ze svých posledních prací, uvedl, že obecně „vymezit národní typ, národní individualitu je velmi obtížné.“ Zvláště výrazně to prý platí o Rusku: „... abychom Rusko pochopili, musíme si osvojit teologické ctnosti víry, naděje a lásky. Vždyt' empiricky je toho v ruských dějinách tolik odpudivého.“ (Nikolaj Berdžajev, *Ruská idea. Základní otázky ruského myšlení 19. a počátku 20. století*, Praha 2003, s. 7.)

Berdžajev, který se v mládí nadchnul pro marxismus, prodělal v sibiřském vyhnanství pod vlivem studia prací Fjodora Michajloviče Dostojevského (1821–1881) a Vladi-